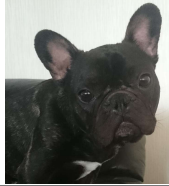

Suvi Pirita aiaklubile:

Aed & lemmikloomad

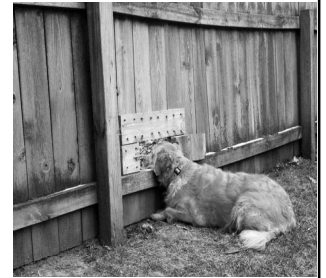
♥ lemmikloom aias
♥ väetamine
♥ taimekaitse

Eneli Käger
2021 suvi

Koera jooksurada aia ääres

- ♥ Koeral on igav ja ta otsib endale tegevust.
- ♥ Heki ja aia vahele panna killustik või kooremults mille peal on koeral ebameeldiv joosta.
- ♥ Õpetada koera, kus ta tohib joosta ja kus mitte.

Uued taimed aias

- ♥ Anna aega loomale uute taimede ja lõhnadega harjumiseks.
- ♥ Kaitse igihaljaid hõreda varjutuskangaga, et nad ei saaks otse märgistada.
- ♥ Ära kunagi koos kutsikada midagi istuta, sest temale on see mäng.

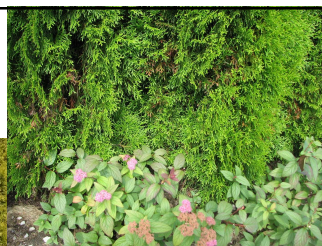
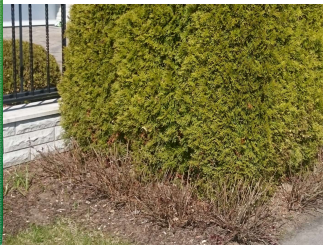

Kaevame võidu

- ♥ Jaht
- ♥ Jaheduse otsimine
- ♥ Aga perenaine kaevab ka

Mida teha?

Uued taimed:
Anda aega lõhnaga
harjumiseks

Kes tegi?

- ♥ Õpetada koera
- ♥ Kasta ja väetada

Millele tuleb tähelepanu pöörata:

Kus ja kas on meie aias kasutusel kemikaalid, mis võivad olla meie lemmikloomadele mürgised.

Taimed mis võivad olla lemmikloomadele kahjulikud või ohtlikult mürgised.

Taimed kellele võivad ohtlikuks saada meie lemmikloomad.

Millele tuleb tähelepanu pöörata:

Kui sool satub suhu, hakkab see ärritama limaskesta ning suuremate koguste puhul põhjustab kõige sagedamini kergelt kehva olekut ja kõhulahtisust. Raskematel juhtudel neerupuudulikkust.

Väetisegraanulid (toitesoolad) mis jäävad mulda viimata on mees kuid libeduse tõrjel teedel kasutatavad soolasegud on hullemad, sest võivad sisaldada looma jaoks mürgiseid ühendeid mis jõuavad koduaeda autorehvidega ja jalanõudega. Seepärast jälgi, et Sinu lemmik ei lakuku maapinda ega määrdunud käppasid.

Aialubi kui tugeva kuivatava toimega.

Millele tuleb tähelepanu pöörata:

Taimed kellele võivad ohtlikuks saada meie lemmikloomad.

Südajas aktiniidia
(*Actinidia kolomikta*)

Koer närib aias kõiki taimi?

Kõigepealt vajavad kõik lapsed ka loomalapsed õpetust. Aias ei ole kõik mis silmma jääb või hambusse puutub söödav.

Kui taimede söömisega ei seostu halba enesetunnet ega oksendamist, ei ole tavaliselt vaja muretseda. Kui aias on tehtud just taimekaitset mõne kemikaaliga või kasutatud mõnda väetist mis on jäänud loomale kättesaadavaks ja lemmikloom tunneb end halvasti tuleks võtta ühendust loomaarstiga ja anda teada millise vahendiga võis loom kokkupuutuda.

Miks koer sööb rohtu?

Koerad ei suuda rohtu seedida, sest nende organismis ei ole kiudude lagundamiseks vajalikke ensüüme ja rohel ei ole koera jaoks mingit toiteväärtust.

Rohusöömist peetakse viisiks, kuidas koer ärrituse korral ajutise lahendusena oma magu rahustab ning rohu söömine pakub leevendust.

Rohusöömise muud põhjused võivad olla seedimise parandamine, kõhuusside ravimine või mingi toitaine (näiteks kiudainete) vajaduse rahuldamine.

Mõni koer tundub seda kommet lihtsalt nautivat ega näi mingi haiguse all kannatavat.

Väetamine

Koerad on uudishimulikud ja armastavad maiustada meile sageli teadmata päritolu ollusega (k.a. kompostiga), mistõttu kerge seedetrakti ärritus ei pruugi olla harv nähtus.

Sellegipoolest kui koeral esineb tihtilugu iseenesest mööduvat oksendamist ja kõhulahtisust, võiks uurida, ega lemmik ei kannata mõne varjatud haiguse käes.

Väetamine

Väetiste olemus

Pikatoimelised vahaga kaetud nn osmocote tüüpi:

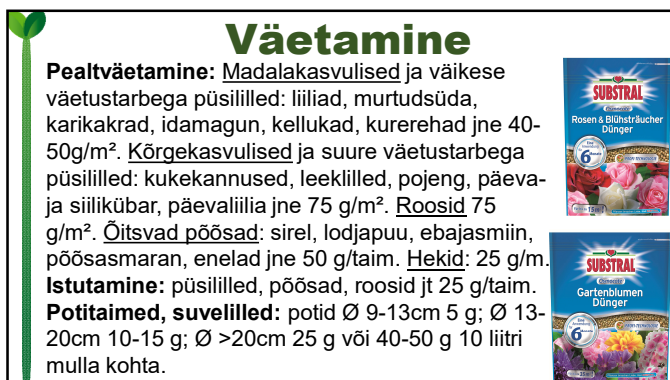
Substral® Osmocote® 6-kuud 1x

Lihtsamad seguväetise graanulid:

Substral® 100 päeva 2x

Lahustuvad pulberväetised kastmiseks:

Substral® Miracle-Gro® igakordsel kastmisel kuid mitte vähem kui 2x kuus; 7-10 päeva

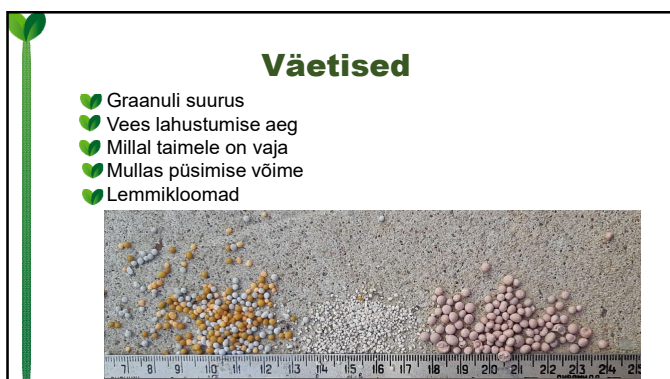
Väetamine

Pealtväetamine: Madalakasvulised ja väikese väetustarbiga püsililled: liiliad, murtudsüda, karikakrad, idamagun, kellukad, kurerehad jne 40-50g/m². Kõrgekasvulised ja suure väetustarbiga püsililled: kukekannused, leeklilled, pojeng, päeva- ja siilikübar, päevaliilia jne 75 g/m². **Roosid** 75 g/m². **Õitsvad põõsad:** sirel, lodjapuu, ebajasmiiin, põõsamaran, enelad jne 50 g/taim. **Hekid:** 25 g/m. **Istutamine:** püsililled, põõsad, roosid jt 25 g/taim. **Potitaimed, suvelilled:** potid Ø 9-13cm 5 g; Ø 13-20cm 10-15 g; Ø >20cm 25 g või 40-50 g 10 liitri mulla kohta.

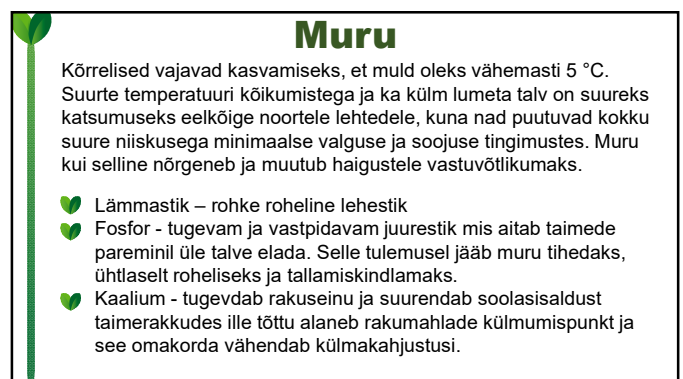
Väetamine

- ♥ Kevadise kasvu soodustamiseks tugevama tagasilõikamise korral uinuvate pungade ergutamiseks.
- ♥ Külma kahjustusest väljatulemiseks.
- ♥ Korduvõitsemie kiirendamiseks.
- ♥ Parem vastupidavus põua ja haiguste vastu. Suurem kaaliumi sisaldus.
- ♥ Suurem fosfori sisaldus.

Väetised

- ♥ Graanuli suurus
- ♥ Vees lahustumise aeg
- ♥ Millal taimele on vaja
- ♥ Mullas püsimise võime
- ♥ Lemmikloomad

Muru

Kõrrelised vajavad kasvamiseks, et muld oleks vähemasti 5 °C. Suurte temperatuuri kõikumistega ja ka külm lumeta talv on suureks katsumuseks eelkõige noorte lehtede, kuna nad puutuvad kokku suure niiskusega minimaalse valguse ja soojuse tingimustes. Muru kui selline nõrgeneb ja muutub haiguste vastuvõtlikumaks.

- ♥ Lämmastik – rohke roheline lehestik
- ♥ Fosfor - tugevam ja vastupidavam juurestik mis aitab taimede paremini üle talve elada. Selle tulemusel jääb muru tihedaks, ühtlaselt rohelseks ja tallamiskindlamaks.
- ♥ Kaalium - tugevdab rakuseinu ja suurendab soolasisaldust taimerakkudes ille tõttu alaneb rakumahlade külmumispunkt ja see omakorda vähendab külmakahjustusi.

Väetamine

Muru kui on vaja.
Vaja on kui on halvasti talvitud. On nn ideal-muru. Kasvab kehvad pinnasel, varjus. Samaldub, hekkide ääred.

Väetamine

Muru väetamine

Väetised

Sambla tõrje

Väetamine

Muru väetamine samblatõrje

Taimkaitse

Raudsulfaati võib tänaselgi päeval kasutada taimekaitses. Eelnevalt lahustatakse 300-500 g raudsulfaati väiksemas koguses soojas 50-70° C vees ja lisatakse vett kuni saadakse 10 liitrit pitsimisvedelikku. Raudsulfaadi lahusega pitsimine tõrjub õuna- ja piniipuu kärntõbe, puuviljamädanikku, viljapuude ja marjapõõsaste lehelaiksust, karusmarja-jahukastet, sõstra viltroostet, karusmarjapõletikku, roosi-jahukastet, roosiroostet (<https://koduaed.balticagro.ee/et/aiavaetised/17-raudsulfaat.html>). Raudsulfaat hävitab hästi samblaid ja samblikke nii puutüvedelt kui murust. Ära ei tohi unustada, et rauaga pitsides tekkivad kergesti roostekarvalised plekid heledale puidule, kividele, riieatele ning need tuleb kinni katta.

Kompleksne kaitse

- 100 % looduslik kõrvenõgese ekstrakt. Konsentraat
- Viljapuude, marjapõõsaste, köögiviljade ja dekoratiivtaimede hooldamiseks õues, katmikaladel ja toas.
- On kasulik taimekaitses.
- Pidurdab taimede haigestumist seen- ja bakterhaigustesse.
- Vähendab lehmahlast toituvate kahjurite arvukust.

Multi-Insekt

- 100 % looduslik. Taimsed õlid.
  - Kasutamiseks toas ja aias võitluseks taimi kahjustavate erinevate putukate ja lestalistega: lehetäid, kilptäid, puudertäid (villtäid), kedriklestad, kasvuhoone karilased jt
  - Toimib kahjustajate erinevatel eluetappidel: munad, vastsed, valmikud
- Ei ole taimekaitsevahend ☺

Väetamine

Üks enam levinud soovitus roosikasvatajate organisatsioonidel...

Tegelikkus meil

Väävel on teada ja tuntud keemiline ühend mis leidub looduses ja on leidnud sadu aastaid kasutust taimekaitses

10 liitrit vett +20 grammi MG Roosi väetist
+2 spl kuhjaga magneesiumsulfaati.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Loodusega ei ole kohest ja kiiret ravi. Päris mürkidega on mõnes mõttes lihtsam teisalt keerulisem. Paraku ei oska kumbki neis teha vahet headel ja halbadel.

Mõningad taimed on osavamad end kaitsma haiguste ja kahjurite vastu kui teised. Inimene on õppinud seda aja jooksul ära kasutama ja nimetab putukatele kahjulikke taimseid keemilisi ühendeid püreetrumiks. Nii nagu inimese valmistatud keemilised mürgid, ei oska ka looduslikud vahendid teha vahet headel ja halbadel. Nende ainsaks eeliseks on väga kiire lagunemine. Efektiivsus võib kõikuda 50–80% vahel, kuid võib juhtuda, et sõltuvalt taime korjamisajast, hoidmisest ja pritsimislahuse valmistamisest võib toime tulemuslikkus olla ka null.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Taimekaitses leiavad kasutamist taimsed leotised, teed, kääritised – kõik nad on erineva toime ja kangusega. Toimivaks lisandiks võib olla kääritise happeline reaktsioon või nn üleväetamise efekt.

Taimsed teed, leotised ja kääritised valmistatakse kaanega suletavas email-, klaas- või portselannõus ja kurnatakse enne kasutamist. Tavaliselt neid ka lahjendatakse ja lisatakse seejärel pritsimisvedelikule kleepuvuse suurendamiseks rohelist seepi või spetsiaalseid vahendeid.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Taimsed vahendid on mõjusad eeskätt lehti imevate kahjurite, nagu lehetäid, ripslased, lehetäid, -kirbud jt, ning röövikute ja ebaröövikute tõrjel.

Tõrjet alustatakse esimeste kahjurite või haigustunnuste ilmnemisel. Pritsitakse 3–5 korda järjest 3–4-päevaste vahedega. Pritsimisvedelik toimib vahetul kokkupuutel (kontaktse) kahjustajaga, kellest enamik elab lehe alumisel küljel.

Tegelikult on huvitav see, et neil vahendil puuduvad ühised nimed, ja sageli võib leida üht ja sama valmistist nii kääritise, tõmmise kui ka tee nime all.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Leotised või tõmmised tehakse kas sooja või külma veega.

- Sooja vee leotis tehakse kuivatatud taimedest. 50–100 g kuivatatud taimset materjali valatakse üle 1 liitri käesooja (umbes 37–40 °C) veega ja lastakse seista 12 tundi.
- Külma vee leotise valmistamisel kasutatakse värskelt korjatud ja peenestatud taimi. 200–300 g taimset materjali valatakse üle toa- või õhusooja veega ja lastakse seista 12 tundi.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

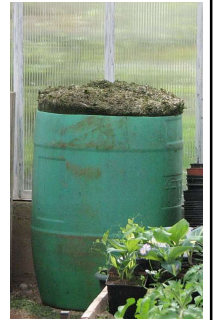
Tee ehk kuuma vee tõmmise valmistamiseks valatakse taimsele materjalile peale kuum vesi ja lastakse kaane all soojas 10-15 minutit kuni 3-4 tundi tõmmata. Keskmiselt kasutatakse 200-300 g toorest või 50-100 g kuivatatud taimset materjali 1 liitri vee kohta.

Keeduste valmistamisel kasutatakse samuti 200-300 g toorest või 50-100 g kuivatatud taimset materjali 1 liitri vee kohta. Enne keetmist lastakse taimedel 12-4 tundi vees liguneda. Keedetakse nõrgal kuumusel 30-60 minutit. Puupliidiga on see lihtne – lase keema ja tõmba pliidi äärelauduma.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Taimekääritise valmistamisel valatakse toormaterjal veega üle, vahekorras 1 : 1, ja lastakse seista 2–3 nädalat. Heaks käärimiseks (õhuga rikastamiseks) on segu vaja vähemalt kord päevas segada. Taimekaitset kasutatakse 1 : 5 lahust. 1 : 10 lahusega kastmine toimib väetisena.

Ei tohi aga unustada, et kääritiste kasutamise puhul kehtib ka heakorra reegel – naabreid ei tohi lõhn häirida ja Sinu koer võib pidada seda „imeliseks lõhnaõliks“.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Tinktuurid valmistatakse alkoholi või eetri baasil. Alkohol tugevdab taime mõju. Tinktuuri valmistamiseks on vaja tumedat, õhukindlalt suletavat nõud. Valmis tinktuuri saab säilitada jahedas pimedas kohas. 2–3 spl peenestatud värsket taimset materjali valatakse üle 100 g viinaga. Lastakse tõmmata umbes kaks nädalat, aeg-ajalt loksutades. Kurnatakse ja säilitatakse tumedas, kindlalt suletavas pudelis jahedas pimedas kohas. Pritsimiseks kasutatakse 25–50% lahust.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Kahjureid ajab segadusse ja teeb otsa peale pritsimine taimetõmmistega. Maaülikoolis tehtud katsed näitasid, et kõige hävitavamalt mõjusid soolikarohu-, koirohu-, kesalille-, puju-, tomati- ja rabarberitõmmis.

- Pujutõmmis hävitas 86% kartuli lehetäidest ja 46% kasvuhoonekarilastest.
- Kõrvenõgese tõmmise hävitas 80% lehetäidest ja 56% karilastest.
- Soolikarhutõmmis osutus mõlemale putukarühmale väga mürgiseks.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Maaülikooli soovitused

Taime tõmmis: Üks osa purustatud taime ja neli-viis osa toasooja vett ning veidi rohelist seepi või nõudepesuvahendit.

Tõmmistel lastakse ööpäev seista ning pritsimiseks ekstrakt lahjendatakse veega (nt küüslaugutõmmis 1:5, soolikarohi 1:3–1:5, kõrvenõges 1:10). Kes tõmmistega jännata ei taha, võib kahjurite vastu kasutada rohelist seepi või nõudepesuvahendit.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Puju leotis. Öitsemise ajal korjatud 100 g peenestatud ürdile valatakse peale 1 l sooja vett, lastakse seista 1 ööpäev, kurnatakse ja pritsitakse. Kasutatakse lehekirpude, rohulutikate ja röövikute tõrjeks. Toimib lõhnaeksitajana.

Peiulille leotise valmistamiseks valatakse öitavad taimed üle sooja veega ja jäetakse umbes 2 ööpäevaks seisma. Piirab lehetäide ja kedriklestade levikut. Mulla kastmine aitab varreingerja ja kiduussi korral. Toimib lõhnaeksitajana.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

Koirohi. Tõrjub lehetäisi, rohulutikaid, mitmesuguseid röövikuid (kapsaliblika), tõusmepõletikku, hahkhallitust ja roosteseeni. Toimib lõhnaeksitajana.

Koirohu leotis. Öitsemise ajal korjatud 1 kg värsketele või 200-300 g kuivale koirohuürdile lisatakse vett ja keedetakse tasasel tulel kaane all 10-15 minutit. Kurnatakse ja lisatakse vett, kuni saadakse 5 liitrit kontsentraati. Pritsimiseks lahjendatakse 1 : 2. Kontsentraat säilib õhukindlalt suletuna jahedas ruumis 3-4 kuud.

Koirohu leotis 50 g koirohtu kuumutatakse 10 l vees pool tundi, lahjenda 1:10-le.

„Rohelisemad” pritsimisvahendid

koirohi

**Tänu kuulamast
ja
kaasamõtlemast!**

Eneli Käger
2021

